

5. *Tóth Kálmánné, Majthényi Flóra levele Degréhez.*

Tisztelt barátom!

Kálmánt holnap születés napjára legkellemesebben vélem meglephetni, ha néhányat legjobb barátai közül egy kis barátságos theára megkérek. Azért szabadjon reménylenem, hogy e körből ön sem fog hiányzani.
Pest Márcz. 29-én.

szives üdvözlettel
Flóra.

(Oktáv levélpapíros első lapján. — A levél összehajtogatva, hátán a következő cím: T. cz. D. A. úrnak Pesten.)

6. *Bulyovszky Lilla színművésznő levele Degré A-hoz.*

Tisztelt Degré Úr!

Igen szerencsétlen vagyok, miolta sejtem a történeendőket. Titokban írom e sorokat.

Mindenre kérem önt vigye ki, hogy bár a legvégső ponton is barátságos kiegyenlítés vessen véget a dolognak. Nem ismerem gyávanak férjemet s nem is akarnám, hogy annak lássék, de mily keserves vége lenne az ügynek mindkét esetben; férjem sebe rossz esetben szerencsétlenné tehet egy családot, ha pedig ő ad, ez pályámra hozhatna kimagadhatatlan rossz következményeket, örökös gyűlölséget.

Egyedüli megnyugvásomat és reményemet ön barátságától és higgadt belátásától várom; az esetre, ha megnyugtató sorait várhatnám, kérem azt úgy intézni, hogy férjem, vagy más kezeibe ne kerüljön, például estve a páholyba.

Sőt talán legjobb lenne, ha ön személyesen felfáradna.

Okt. 7. 855. Tisztelője
Bulyovszky Lilla.

(Oktáv levélpapíron; háromrétbe hajtott hátlapján a következő cím: T. cz. D. A. úrnak Helyben.)

Közli: PITROFF PÁL.

KÖLCSEY FERENCZ ISMERETLEN AKADÉMIAI DOLGOZATAI.

(Má-odik közlemény.)

A' gyermekek is különféleképen mulatnak. Azonban Tarczal megjön Sárrddal; hírt hozván hogy oroszok gyülekeznek a' magyarok ellen Susdalban. Másnap halászat. Árpád az Orosz felől tanácskozik. Ogmánd jön. A' bolgár tábort négy napi távolban mondja lenni, 's hogy a' Bolgárok várják Lebedet 's a' Bessenyoieket. Készület. Áldozat. Estve Árpád engedelmeiből tárogató:

— — — — tárogató szava szívrehatólag
Itt, megered, 's hol az érzeteket zendíti, hol édes,
Álmodozásba merít. Ott csöndes hangu furuglyás
Andalog, elméjét jártatván kedvese képén.
Más kobzon játszik, más timbora hurjain őrlő
Tévedésekkel kikeletnek pöngeti bájját. 320. 1.

Almos éneket parancsol Atádnak. Ez búcsut énekel az elhagyott földnek.

X. Könyv. Bolgár készület. Horgán' vezére Kuvrat siettet harczot Lebed nélkül. Dorongó ellentmond. Kuvrat tanácsa győz. Árpád népét négy osztályba rendeli. Csőrsz az elősereggel egy Bolgárt elfog 's Árpádhoz küld. Az hírt mond a' bolgár hadról. Árpád e' szerént intézi a' hadat. Uszubu Kuvratra akad. Kuvrat Veleket megnyomja, de később elesik. Horgán jön. Huba megöli. Győzelem. Árpád Horgánnak halotti tisztességét ad. Nyugvás. Murom (a bolgár fejedeleonné laka) megvéteket. Zsák-mány. Drongó elesik. Horka Drongót megöli, öldököl; Etét, ki szerelme kínjaiban halni akart, a' holttak közül kivonja; anyjától és Kuldinától kér segédet. Ete eped a' forrásnál sebeiben.

Hány, ki haláltul fél, 's panaszokkal telve sovárog,
Hosszabb élet után? hívom én, és elkerül engem,
Horka miért jöttél, hogy megtarts? láttam, örömmel
Vesztem elejbe megyek, 's nem mostan utálok az éltet,
Nem mostan! Kuldína mivel rég verte föl elmém.
E' bús testi hüvelyt leteszem, 's elköltözöm innen;
Könnyebb ez, mint szüntelenül harczolni magamban,
Most, Ete, légy bátor, kezdettél halni; egészen
Végezd el, Kuldináért szép halni Etének. 335—336. 1.

Feltépi sebeit. Kuldína 's Horka kihallgatták; szerelme világos és megvigasztaltatik a' lány' anyja által. Susdaltól tova a' hét magyar öszvesereglik. Árpád szoll helybenhagyást a' tettekért; inti őket Pannonia felé menni.

Igy szállván ada jelt Lélnék. Lél kürtye hasítá
A' levegőt. Topog a' csödrök sokasága: nyerítnek
A' paripák. Főlemelte Berend a' nemzeti zászlót
És vidon induinak. 338. 1.

Susdali ostrom; a' város megadja magát kegyelemre. Árpád enged. Áldomás Susdalban. Árpád tíz nap mulva megy. Lebed jön, de Horgán' estét halván, megáll 's Lebed országot fundálja. Bogor, Lebed, Metigán (Bessnyó fejedelem) tanácsot forralnak 's ingerlik a' kunokat is. Árpád megy. Borisztán' bal partján Oleg, Kijó' fejedelme, 's a' Kunok haddal várják. Csata. Berend a' nemzeti zászlót elveszti. Bogár visszanyeri.

Bulcsu apja Bogár. Gyerek éveit hősi gyakorlás,
Terhemelés 's gyöngébb erejét gyarapítani korával
Foglalták 's mire fölserdült, és pölyhök az állán
Itt ott sárgultak: trufa volt birakozni bikával
Néki, 's kemény csontú szaruát kitekerni tövéből.
És ha futó paripát farkánál fogva kapott meg:
Az markába szakadt, és ő nem mozdula nyombul.
Körme között legerősbb paizsok pattogtanak izre
És patkók; 's a' kópja nyelet két újja töré el.
Bulcsu apja Bogár ilyen volt. 346. 1.

Árpád győz. Békekövetek Olegtől 's a' Kunoktól. Oleg békét nyer. Kunok magyarral egyesülnek. Gyűlés. Berend ítélet alá vonatván, gyalázzal száműzetik. Bogár veszi a' zászlót. Berend szökevény magyarokat

szedvén föl, országot alkot. Oleg igyekszik Árpádot szép színnel tovább küldeni. Ez érti a' ravaszt. Kalauzokat 's napszámókat kíván, 's Lodomért szállja meg. A' lodoméri vezér hódol, Árpád kegyel fogadja. Menetel Halicsba; hasonló hódolás. Árpád katonákat 's napszámókat parancsol. Indulni akar, midőn egy szerencsétlen öreg magyar, Poszadnik orosz főúr' embere előáll.

— Torda Erdelből — panasolja, hogy hazájából Geló Blakh fejedelmtől száműzetett; Halicsban pedig Poszadniktól nyomorgattatik. Árpád igazat tesz. Tatúr meghal. Temetés. Főpap lesz Divék. Lebed 's társai fornak 's a' görög császár' segédével akarnak Árpádra rontani.

XI. Könyv. Áltjövétel a' Beszkédi tetőken. Árpád szoll:

— — — Magyarok föltárva előttünk
 Mellyért izzadozunk, örökünk Pannonia síkja
 Hol sok szittya vitéz eldült, a' szent Haza. Széllyel
 Élnek ugyan Magyarok, de nem is, lappanganak ottan
 A' baromőrök közt 's szolgálnak döflős uraknak.
 Mint szeme' zápori közt vén Torda beszéltte Halicsnál
 És mások kiket indíték Csabakulcsbul az ország
 Nemzeteit kémlelni 's kapus kővárai fektét.
 'S már, hallom, feledik vendégért nemzeti nyelvünk.
 Így legyen ez mindég? Magyar ottan szolga maradjon?
 Szolga Oláh, Marahán és Bolgár kőcznak alatta? —
 Jertek alá, folytassuk utunk: vet véget Etelvár
 Birtoka munkánknak. — Te dücső fejedelme az égi
 Fényeknek, szíveink a' véres harcokon éleszd.

Áldomás Beszkéden. Krobotok hódolnak. Árpád őket népével egyesíti. Indulás délre Ungban. Ung ostromoltatik. Laborcz, Zalán' várnagya szökik. Uszubu elfogatván felakasztatja. Ung megnyílik. Árpádtól kegyelem. Ete gondban van, mert Tuhutum vőjének Galemért jelelte ki. Horka kikél Ete mellett. Tuhutum tétováz. Kuldína bánkodik. Indulás Zalán ellen, ki a' magyarokat előbb büszkén fenyegeti, majd Sajóig oda engedi a' földet. Árpád terjed tovább, tovább. Zalán harczot izen. Ütközet. Zalán fut Nándorba. Nándori vezér Simon ellen harcz. Győzelem. Simon által-szalad Iszteren. Zsákmányosztás. Árpád a' zsákmánybol magának semmit sem vesz. Körtvélytön gyűlés. Törvény.

— — — — Árpád' fejedelmi személye az első
 Hadban, békében. Nem téssen senkit elejbe,
 Mig maradéka leend, a' nemzet. Néki, hol inkább
 Tetszeni fog, részvéte legyen. Ki mit érdemel a' had
 Vérmezején közülök, fekvőben nyerje jutalmát
 'S birtoka sérthetlen, míg tart ivadáka, ki hajlik
 Pártra, fejére halál. Ki magyart megtámad oroszva
 Vagy nyilvános erőszakkal, leszen élete vesztett.
 Az, ki mikor fejedelme körüljárattya hazánkban
 A' véres kardot, bujkál 's föl nem kel az ország
 Védelmére ki van nemesink közül irtva tövistül
 És szolgál rabul ő, 's minden fajzattya világig.
 A ki szökik harczrul: Ki legyen szollítva vitézeink
 Rendébül. Ki felestársot hoz nem magyar ágybul
 Szolga leend, valamint rablányt ágyába ki fektet. 378. 1.

Ete megtudja, mint szándékozik Tuhutum Kuldinával. Gelemérral bajt vív 's győz. Szabolcs elválasztja őket. Gelemér Szabolcsra megharagudván Uszubuhoz adá seregét.

— -- 's vitt véle vitézül

Míg Beszprémi gerely holtakhoz nem teszi őtet.

Tuhutum Etének ígéri a' leányt. Azonban Uszubu és Velek Marót' országát felkérni, Biharba indulnak. Ez büszkén felel. De megijesztetvén fut Nyírségbe. Tuhutum más felől megy Bellard felé, hol a' Bolgárt megveri. Bihart beveszi. Marót túszul adja leányát, ki Csepelbe küldetik 's Árpád Zsoltnak szánja hölgyül 's Marótot holtig birtokában hagyja. Erdél. Székely követek jönnek Tuhutumhoz, ki őket Árpádhoz küldi Zagyva mellé. Árpád izeen Tuhutumnak.

Irtsa ki a' Blákhót 's birodalmát tartsa sajátul. Tuhutum kémlelteti Erdélyt. Horka elől Etével. Gelóval ütköznek. Ete megöli. Blákhok hódolnak esküvessel Esklón. Tuhutum Etét fogadja vőjének. Tarczal várakat épít Bodrogtünél. Bors építi Borsodot. Tuhutum, Taks, Szabolcs táboroznak az orosz nép ellen. Almos meghal a' Zagyvai síkon, 's halála miatt nagy tor adatik. Huba küldetik Geramon túl a' Csehek ellen. Nyitrai vezér Czobor ellenáll 's meggyőzetik. Árpád seregét Etelvár felé vezeti, 's a' Duna' szigetén, melly Csepeltől a' fejedelmi fölövásztól veszen nevet, építéseket parancsol; más felől pedig túl a' Maroson Galád ellen sereget küld. Meggyőzetnek a' ráczok Zárd és Kadosa vezérsége alatt, 's hódolnak; midőn Czigla, a' szép rácz leány Zárdot szerelemre hevíti; 's ez házasságot forgatván eszében Kadocsa által megintetik; 's mindketten visszálkodásra hevülnek. Az alatt Lebed és Metigán Moldva' szélén megjelennek, 's várják Bogort ki tengeren jó, de hajós serege szélvészben elvész. Gyanítja a' veszélyt Metigán 's Lebedet visszatérésre inti, de ez nem engedvén, tőle elvál; és Bolgár Simon' részét választja. Metigán és Simon Lebedet megütik; e' harczban vesznek Metigán, Lebed és Leventa. Erdélyben Ete menyegzőjét üli. Éjjel ott terem Simon. Tuhutum lóra kap. Etére és Kuldinára üt az ellenség; Kuldinát rabolni akarja. Horka előrohan. Véres csata. Ete a' lyányragadót megöli. Győzelem. Reggel látszik a' nagy veszteség. Míg ezek Erdélyben történnek, Duna mellett Százhalomnál egybegyűjti Árpád a' Kunokat. Küld hadat Dráva felé. Az olasz Bonnachio ellen harcz. Baranya elfoglaltatik. Bonnachio hódol. Zágrábi fejedelem Zwonimir későn jön az olasz' segédére, 's kelepczébe csalatván, meggyőzetik 's hal. Ete és Bojta közt Árpád elosztja Baranyát. Árpád küldi Uszubút, Széchennel 's többekkel Beszprémre. Harcz. Gelemér elhull. Beszprém, Vasvár bevétetnek. Menetel Balaton felé. Tihany bevétetik fegyverrel. Uszubu nyeri Beszprémet.

XII. Könyv. Svetopulk a' Maratami fejedelem aggódik. Győrt erősíti; fiai harcra tüzei, 's kémet küld, kit Uszubu elfog 's felköttet. Árpád' kémei Kusid és Ogmund mindent megvisznek Árpádnak. Ez Rákoson táborba száll, 's népének mutatja Etelvárt; izeen Uszubunak, hogy a' Bakonyt vágja keresztül, 's várjon parancsot. Vadászat. Árpád e'közben kergetvén egy szarvast romra talál, 's a' romban remetére, ki az avarok

közül maradt keresztyén vala, 's Árpádnak a' keresztyénségről homályos intést ad. Hévíz nyár és aszály áll be 's az e' miatt panaszkodó sereget Árpád biztatással igyekszik lecsendesíteni. Indulás Svetopul'k hada ellen. Ütközet változó szerencsével, Uszubu Megyérnél egyik szemét elveszti. Árpád Svetopul'kot megveri, ez elszalad. Bregetionnál győz Svetopul'k egyik fija Mojimir, hol Verbölcs sebet kap. De azért a' magyarok' szerencséje nem hátráltatik; mert Bregetiont ostrom alá veszik; mitől Svetopul'k megijedvén elfut; 's Czoborhegyen remeteségre adván magát, többé nem láttatik. Az ostrom foly, és folytában Staroduk Bregetioni várnagy elesik. Bregetion megvétetik, Mojimir Árpád kezétől meghal, 's a' vert had hódol. Győr áll még, Dobrov és Uszubu ostromolják. Svendibál Svetopul'k másik fija erősen tartja magát; de népei Bregetion estét hallván, futnak. Fut ő is. Uszubu berohan, ellent nem lél, csak elcsigázott magyar rabokat. Dobrov Svendibálnak élébe kerül. Csata; a' Szláv előszer győz, de Uszubu hátulról megrohanja és Svendibált levágja. Győzelem. Árpád Bregetionból indul Győr felé. Keteltől várat építtetni rendel a' Vág' és Duna' összefolyásánál. Uszubu Árpád élébe megyen 's beszéli a' csatát. A' rabmagyarok Széchenre bizatnak, ki kapja Győrt. Dobrov építi Oroszvárt, mellé Védeny rendeltetik. Ezek után Árpád Pannonhalmára indítja népét, hol a' hegy' egyik oldalában a' keresztyén Rajmund remetéskedik, másikon pedig Smeragla, bálvány' papnéja lakozik vala. Árpád meglepedik a' halomnál; beszédet tart seregeinek 's készül Etelvár felé. Rajmund meglátogattatik, kit az őt ölni akaró Uszubu ellen Árpád pártfogol. De meglátogattatik Szemárgla is, ki Uszubunak kardja által elvész. Innen indulnak Fehérvárnak, melyet Árpád magának lakul szán. Végre Rákoson, hol minden vezérek Tuhutumon kívül megjelennek, nagy gyűlés tartatik, Etelvár, melyet a' római futó had széllyelrontott, romaiból kitisztítottatik. Azonközben oltárt állítanak fel 's áldozat tétetvén, Árpád beszédet tart; mellyre fija Zsolt a' fejedelemségben örökösnek elválasztatik. Most már nincs egyéb hátra, mint Etelvárba bemenni, 's a' visszanyert hazában nyugodni.

Es mentek. Hatvan pártás kun lányka virágbul
 Fontt koszorút lebeget. Hatvan magyar ifju nyitá meg
 A' díszes menetelt. Lobogós nyelvű kopja kezekben;
 Hátaikon tegez és csontíj félvállra akasztva;
 Mentéjek lefolyó: darutoll kalpagjokon ingott;
 (A' mese így főté a' tündérvári királynak
 Halhatlan seregét) Árpádnak előtte Bogár megy,
 A' zászlót viselő: a' kürtös Lél is előtte;
 Zsolt fia oldalrul. Edelin és hölgye követték.
 A' főbbek, Huba, Kont és Taks és apja Etének
 'S szöszke Szabolcs azután léptetnek, és Huba bátor
 Gyermeke és Gapson 's Uszubu a' félszemű, Tarczal,
 Réde, Szalók, Velek is, Verbölcs deli termetű Ester,
 Gelzse, Kusid, Bunker, Kölpön, Csörsz, Kölcse Mikével,
 Bojta, Gerend, Edömér, Bulcsú, a' kún Ete, és Ed,
 'S többen is, a' vas üdő neveket már kiknek elette.
 A' fejedelmi Magyart fogadá e'képpen Etelvár
 'S fásasztó viadalnak után ada néki nyugalmat. 462. l.

Kölcsey Ferencz.

Késztelen, hogy nagyon részletes, túlságosan bő szemelvényekkel van ellátva a kivonat, s mivel mások is, még kevésbé jelentékeny műnéi is, így részletes kivonatot adtak, a kelletténél sokkal több anyag gyülemlett fel a kiadandó folyóirat számára, úgyhogy midőn Kazinczy Szalay *Bimbók* cz. költeményeit hasonló terjedelmesen tárgyalta, Vörösmarty kezdeményezésére elhatározta a kisgyűlés, hogy kivonatok csak értékes művekről és lehető röviden készítenők. A már meglevő kivonatokat pedig (1832 és 226 p.) újra átvizsgálták s ekkor a fenti kivonatot visszaküldötték Kölcsynek megfelelő átdolgozásra. Kölcsy e felhívásnak megfelelt s az *Összes munkái* 3. kiadásában (1886) olvasható kivonatot küldte be.

2. Miskolczy *A férjfiu és asszonyi Praktika* cz. kiadásra benyújtott vígjátékaról írt jelentése már nem kivonat, hanem bírálat. Véleménye alapján a Társaság a vígjátékot kiadásra nem fogadta el (1832. nagygyűlés 61. sz.). Kölcsy bírálat¹ így szól:

Vélemény a' férjfiu és asszonyi Praktika című vígjáték felől.

Különbég van a' két kérdés között: valamely műv a' kritikai kívánatoknak megfelel e? és, valamely műv érdemes e a' M. T. Társaság költségén kinyomtatatni? Ha a' Társaságnak egyedül classicusi lélekkel és kézzel írt munkákat kellene és lehetne elfogadni: féltő, hogy évtizedeken keresztül is alig nyújthatna valamit a' hazának; mellynek literaturája most még csak kezdetben, 's nyelve most még csak forrásban vagyon. Állapotunkhoz képest az is érdem, ha az író a' grammatikai szabályokat ismeri, ha gondolatait logikai sorban írja le, 's több illy egyetemi kívánatok, mik nélkül másutt írói pályára a' kezdő sem lép, 's mik nélkül nálunk sok régtől fogva írogatók folyvást autoroskodnak.

Ez okfőt azért állítam fel magam előtt, nehogy kísértetbe jöjék az előmbbe adott vígjátékot kritikusai szemöldökkel tekinteni. Erősen feltettem magamban, hogy ha legkisebbet találok abban a' mi az olvasó közönség valamely részének időtöltést szerezhet, szeliden viselem a' bírói pálczáat, 's a' kéziratot ajánlani fogom. Olvasám tehát a' vígjátékot minék első jelenésében a' személyek *kimondhatatlanul nagyon kacagnak*, végsője ismét *szörnyű neveltséggel* záratik be; de megvallom, én mind ezen rettenetes neveltségek között is sem nevetni, sem csak vidámodni is nem tudtam. Mint kritikus nem tartottam volna érdemesnek a' kéziratrol csak szóllani is; mint az előbbi okfő' követője pedig kimondom:

Néhány év előtt, Pesten, a' szénégető piacon, bizonyos deszka-épületben, napvilágnál láttam vígjátékokat, mik bizonyos osztályu népet hahotákra ragadtak. Azon vígjátékok, mint e' kézalatti, művészség nélkül, pillantatnyi gondnal, trágársággal tömve, a' legalsóbb lépcsőju emberek módja és nyelve szerént készültek. 'S mivel nevetőket, tehát gyönyörködőket, még is találtak: bizonyosan van olyan néposztály, mi e' jelen vígjátékban is gyönyörködni *hangosan* fogna. De ezen néposztálynak a' M. T. Társaság bizonyosan soha sem nyomtatatt; azért szükséges lenne azt azon nyomtató műhelybe utasítani, honan az *ebben az esztendőben* dátum alatt álló munkák világ elébe terjesztetni szoktanak.

Kölcsy Ferencz.

¹ Főtitkári iratok 1832. év 173. sz.

Az 1832. évi első felében (mert ekkor készültek a fenti jelentései) elég sok dolga volt Kölcseynek. De nem minden tag vette a munkát oly komolyan, mint Kölcsey. Sokan elmaradtak, s ezért a titoknok javaslatára a közgyűlés utján a tagok felszólítást kaptak a kiszabott munkálatok bekezdésére. Természetes, hogy ez az intézkedés a buzgóbb tagokat érintette leginkább. Ezt láthatjuk Kölcseynek a felszólításra Döbrentei titoknokhoz küldött következő leveléből: ¹

3.

N. Károl, Julius 4 d. 1832.

Tekintetes Titoknok Ur,

Szerencsés vagyok bejelenteni, hogy mind a' M. T. Társaság' oklevele, mind a' Majus 21 diki héti ülés végzései kezemhez jutottak.

Az elsőt illetőleg, nem szükség magyaráznom az érzéseket, mik között azt vevém. De fáj, hogy e' szép kötelességnek, mire a' Társaságba lett meghívatas utasít, mind eddig igen parányi mértékben teheték eleget. Mert vallást kell tennem: a' Majusi felszollításra igenlő feleletet nem adhatok. Sem szavaim öszveirva nincsenek; sem értekezésem az évkönyv' számára készen nem áll. Nekem a' mult év' lefolyta alatt súlyos munka jutott osztályrészü; midőn megyei hivatalomnál fogva, a' rendszeres munkák' nyolcz köteteit keresztül tanulnom, és feldolgoznom kellett. Titoknok Ur kegyes leszen e' környülményt figyelembe venni, 's a' legközelebbi héti ülésen tisztításomra bemutatni. Én kérem a' sorsot jövődöben nem csak több ürességért, de több léleknyugalomért is, hogy literaturai dolgozásaimat újra kezdhessem. Isten áldja meg Kegyedet; virágoztassa pedig Társaságunkat, tagjait megajándékozván nem csak munkaszeretettel, de nagy mértékü lelkesedéssel is!

Kölcsey Ferencz.

A levelet a titoknok valóban bemutatta (1832. év 358. p.), s ennek következtében Kölcsey kivonatozásra egyáltalán és bírálatra egyideig nem is kapott munkákat.

4—5. A legközelebbi mű, a melyet Kölcsey bírálatra kapott 1836-ban, Guzmics fordítása: Sophokles *Oidipusa* s vele Szabó Dávid egy eredeti drámája. Ajánlatára a fordítás (1836. év 129. p.) kiadásra elfogadtatott s meg is jelent a Hellén klasszikusok cz. akadémiai vállalatban első műként.

Vélemény ²

1. a' Guzmics Iszidor által Sophoklesből fordított *Oidipus, a' király* címü szinműröl, és 2. a' Szabó Dávid által írt *a' Muhi sirhalmok* címü szomorújátékrol.

1. *Oidipus, a' király.*

Sophoklesnek e' műve sokaktol, 's közöttök a' Magyar Fordítótol is a' nagy Görög' minden művei között legjobbnak tartatik. De ha a' pálmát az *Οιδιπος επι Κολωνω* címü tragoediának adnók is: a' fordító még

¹ Főtitkári iratok 1832. év 103. sz.

² Főtitkári iratok 1836. év 62. sz.

sem tett hálátlan munkát. Mert ohajtható, hogy Sophokles' minden megmaradt művei magyarra fordíttassanak.

A' jelen fordítást az eredetivel összevetvén: azt elég hívnek találtam, mind értelemre, mind verselésre. Nem merném ugyan állítani, hogy a' hellén művész' magas szépségü nyelve teljesen elérve van; a' beszéd-részek' elhányása pedig (például az illyekben: *száműzve embert vagy, halállal vagy halált törülve* st. ismét: a' *házbán, szabadban lelte, vagy Laios halálát föl?*) olykor, olykor fület sérteni látszik: még is e' fordítást a magyar literaturára nézve valóságos és nem kicsiny nyereségnek lenni egész meggyőződéssel hiszem 's jelenleg nem ismerek senkit, ki a' kéz alatti művet nagyobb ügyességgel adni képes lenne.

A' függelékét a' mi illeti, annak kritikai részében nem érzettem magamat kielégítve; mert a' nagy hellen költő a' tizenkilencz éves Voltaire gáncsai ellen védelmeztetvén, ennélfogva nagyon szűk körben, 's nem eléggé magas szempontból vétetik föl. Lessing és Schlegel W. magasb néző pontokat mutattak ki, 's ezek nyomán sokkal több tanúságot lehetne mondani. Azonban nem czélom a' függelékét kárhoztatni. Magyarázati tekintetben minden esetre hasznos az; 's a' fordítás' nem tudós olvasóinak kikerülhetetlenül szükséges.

2. A' *Muhi Sir halmok.*

Ezen szomorújáték' fabulája nem olly szerű, hogy szívhez és értelemhez szolljon. Egy leány ki holttnak vélt jegyesét nagy declaratióval siratja, kevés pillantatok után másnak ad szerelmet; majd megtudván hogy a' jegyes még él, szemrehányásokat tesz magának, 's szennyét az által akarja lemosni, hogy szeretőjét párviadalban készül megölni; és végre szeretője helyett saját testvérével ütközik meg, 's annak keze által meg is hal.

Egy illy fabula rossz *handlungban*, (*handlung* helyett óhajtának tudni magyar szavat) gyenge karakteristikával, és jól gondolt situatiók nélkül előadva, sem olvasva, sem színen látva érdeket nem gerjeszthet. E' szigorú ítélet kimondását nagyon fájlalom. Mert a' költeményben előforduló jambusokban nyelv és harmoniai hangzat olly szép, hogy e' jambusokat minden kétség nélkül a' magyar versek' legszebbjei közé kell számlálnom. 'S hogy e' szép versek még is a' munkának semmi érdeket nem kölcsönöznek: ez újabb bizonyosága annak, miképen a' drámai pályára még valami egyéb kívántatik: mint szép vers. —

Költ Nagy Károiban, február 23 d.

1836.

Kölcsey Ferencz.

6. Váradi János *A világ eredeti nyelvéről* cz. munkáját a Társaság Kölcsey következő bírálata alapján¹ nem fogadta el kiadásra (1837. év 190 p.).

Váradi János' értekezése »a' Világ' eredeti nyelvéről« körömben tulajdonképen nem tartozik; mert állítását, hogy t. i. a' Magyar nyelv

¹ Főtitkári iratok 1837. év 2. sz.

a' világ' első és eredeti nyelve, historiai okokkal igyekeznek bebizonyítani, vagy kedvencz szójárásaként *betanítani*. Philológiai erősségei csak melleslegesen, a 189. lapon kezdve hozatnak elő.

Mit ér az egész értekezés? azt már maga a' bebizonyíttatni akart állítás gyaníttatja. Vastag rudbeckianismus, és nem egyéb.

De historiai erősségeiben olvasottságának széles voltával sem dicsekedhetik. Nem használta azon temérdek citatiókat, melyeket Horváth István összegyűjtött. Legnagyobb erőssége ez:

Az Ó testamentomi iratok a' babyloni fogság után Esdrás által készültek; s készültek azon eredeti Káldi (az az magyar) iratokból, melyek a' persa birodalom' levéltáraiban tartattak. Ezen eredeti iratokból másoltatta Attila, ki Mediának (Mádnak) is fejedelme volt; és ismét ezen lemásolt iratokból toldozta, (néhány rontásokkal és kihagyásokkal) Thuróczy a' maga Chronicáját. Ezen Chronika tehát az Ó testamentomot megelőzőtt hiteles iratok' resultatuma; tehát annak hinni kell. 'S mivel az azt tanítja, hogy a magyarok Nemrőtül erednek; Nemrőt pedig az eredeti nyelv' birtokában volt: tehát stb.

Mit nyom ez okoskodás? arról többet szollani nem szükség.

A nyelvből vett erősségei ilyenek:

1. Az Ó testamentumban előforduló nevek, csak magyar nyelven érthetők. p. o. *Parádicsom*, zsidóul: *Parás*, azaz a' magyar *pár-disz*. *Kain*, magyarul *Kaján*. *Izmael* magyarul: *Isten ma él*. *Eliázér* magyarul: *Elő ez erő* stbb., stbb.

Ilyen az Új testamentomban az idvezítő' végszavai: *Eli, Eli, Iamma sabaktani*, mi semmi nem egyéb, mint a' zsidók által rosszul hallott ezen magyar mondás: *Elő, elő, lám a' szabadítód*.

2. A világ' majd minden nyelveiben taláttatnak a' magyar nyelvbeliekben hasonló szavak. Tehát a' magyar nyelv a' világ minden nyelvének ósanyja stb.

Még van egy nagy erőssége, t. i. a' Muzsika. Én ezt is hiven elolvastam; de miként következék a' muzsikából (nb. a' muzsika is magyar szó) a' magyar nyelv' eredeti volta, azt megérteni nem tudtam. Tehát az ítéletet tanultabbakra hagyom ugyan; de még is a muzsikáról is azt gyanítom, a' mit a' historiai s philológiai erősségekről, hogy azokkal a' tudományos Társaság' költségét nevelni nem kellene.

Toldalékban a' Scythia' geographiájáról van szó. Ezen toldalékban a fő czél annak megmutatása; hogy a' Caspiumba omló *Iaxartes* másképen *Tanaís*nek mondatik; és hogy ezen *Tanaís*, nem pedig a' *Don* a' Scythia' valóságos határa. Ezen értelmet Danville, és mások, hibásnak tartják; de nekem úgy tetszik: méltó lenne a' Várady' állítását Competens bíró által megvizsgáltatni; és ha olyan által figyelemre méltónak taláttatnék: ezen része az értekezésnek a' tudománytárban kiadható lenne. Azt minden esetre meg kell jegyezmem, hogy az értekezéshez ragasztott földabrosz hibás; legalább a' *Iaxartes*, melly pedig a' dolog' főszarka, rajta feljegyvezve nincs.

Cseke, Január 10 d. 1837.

Kölcsey Ferencz.

7. Véleményt adott Guzmics benyújtott fordításáról, *Iphigeneiáról* (1837. év 228. p.). Ugyane fordításról Schedius Lajosnak is kellett véleményt adnia. Mindketten elfogadták a művet, s ajánlatukra az Akadémia is elfogadta kiadásra a *Hellen Klasszikusok* cz. vállalat számára, de a kinyomatás¹ előtt a bírálók észrevételeit is közölte Guzmicscsal.

Vélemény a' Guzmics által fordított Iphigeneja felett.

A' mi a' fordítás' külsőjét illeti, Fordító a' mértékkel szabadon bánt, a' miről jegyzetében a' II. szám végén számot ad. Itt azt mondja, hogy a' nyolczlábu sorokat igyekezett kurtítani. Igen; úgy tudnillik, hogy némelly sorból egy, némellyből két szótagot lehúzott; 's ez által a' vers még sántikálőbb lett. Legtöbb helyen a' vers egész hossza megmaradt, vagy épen nevedett, mint pl. ebben

IX. 1401: Nem azoknak ezeken; azok szolgálak, szabadok ezek. ismét 1369: Én beszédemet. Hasztalan atyámra haragod anyám. Az is megjegyezni való, hogy a' görög költő az ilyen hosszú sorokat csaknem minden kivétel nélkül, a' negyedik láb' végével, rendes caesura által bizonyos könnyűséggel ruházza fel; mely könnyűség a' caesurátlan magyar fordításban egészen elvész. Hasonlólag a' senariusban a' görög legtöbb esetben a' harmadik láb kezdeténél caesurát csinál (mint a' német költők az ötös jámbusban); mit a' magyar fordító ismét nem tart figyelemben; miből a' következik, hogy a' különben sem gördülékeny senarius igen sokszor hármóniatlan prózává aljasul. Nem lett volna talán rossz a' senariust (német példányok szerént, mint pl. Schiller ugyan ezen Iphigeneia' fordításában) ötös jámbussá változtatni; 's ezt tenni a' nyolczással is, melyet különben 8 és 7 szótagú, váltó trochaikusokkal is jól lehetne visszaadni.

A' mi a' fordítást magát illeti, szabad legyen megjegyezni, mikép Fordító olly nemű szó-elhányásokkal 's elforgatásokkal, még pedig igen sűrűn él, mik a' versnek poetai szépséget nem kölcsönöznek, hanem inkább a' beszédet nehézkesé és fonákká teszik. És ez annál inkább gáncsolást érdemel, mivel az illyeket azzal sem menthetjük, mintha a' görög eredetihez szorosán hasonlítani akarás által kívántatnának meg. Nehány kevés példa a' sokból legyen elég.

IX. 85: elöttem bár ki más

Nyerhelle volna e' dicső tiszteletet ei

τ' αξιωμα δε

αλλο; τις ωφελ' αντ' εμου λαβειν ταδε.

101:

ki *hogy*

Nem fogna a' haddal hajózni *ei*

συμπλειν τ' Αχαιοις τουνεκ' ου θελοι λεγων

105:

Ezt hellenek között tudom *csak én.*

μονοι δ' Αχαιοι ωμεν ος χει ταδε.

269:

közöttök a' *buzdító*

Maga volt — öccsének

Nője mert lőn a hazát

Idegen nős miatt

Elhagyó — Hellászt *tétre föl*

συν δ' Αδραστος ην

ταγο; ος φιλο; φιλω

τα; φυγουσας μελαθρα

βαρβαρον χαριν γαμων

πραξιν Ελλα;ος λαβου.

¹ Megjelent az I. kötetben.

Ezen példában a' magyar fordító' erőszakos szóelhányása a' görög textus mellett igen szembeütő. A' mi az általam idézett textus és a' fordítás közt levő értelembeli különbözőést illeti: ez nyilván a' fordító által követett varians lectióból veszi eredetét.

320: vesd szemed reám föl, ha velem bátor szólni vagy.
βλεπον εις ημας, εν' αρχας των λογων ταυτας λαβω.

406: Te csak barátidat ne kívánd rontani meg.
ει τους φιλους γε μη θελεις απολλυναι
stb. stb.

A' szóelhányások mellett szükség a' francziáktól úgy nevezett enjambirozott verseket is (vers enjambés) említeni, melyeket kerülni kellene; 's melyek még is a' kézalatti fordításban sűrűn fordulnak elő. Illyenek például:

IX. 423: Ott a' csikókat is a' rét' fűvére ki
Eresztve.

539: sereghez el
Érvén ne szólj.

614: 's bocsásd
Le földre gyengéd lábadat

816: Idő kívántatik, hogy Ilionhoz el
Jussunk.

stb., stb.

Az ilyen enjambirozások a' versnek minden kellemét elveszik, 's pongyolaságot árulnak el; de nem a' gratziák' pongyolaságát, hanem a' szegénységét.

Még néhány kevés példát hozok fel, melyek a' Fordító gondossága által meg igazíthatók lennének.

IX. 306–308:

Majd sirni fogsz ha azt teszed, mi *nem szabad*.
E' levelet ám neked feloldnod *nem szabad*,
Hellasznek ártalmat kivinned *nem szabad*.

Ez a' három egymás után nyomban következő vers' végén háromszor előforduló *nem szabad* Euripides' fordítójának meg nem engedhető. Az eredeti textus ez:

κλαιεις αν, ει πρασσεις α μη πρασσειν σε δει.
Ου χρην σε λυσαι δελτον, ην εγω φερω.
Ου δε σε φερειν δει πασιν Ελλησιν νακα.

IX. 1214, 1215: de most könnyűkben áll
Minden tehetségem, 's erőm csak ezekben áll.

Az eredeti mennyivel szebb:

νυν δε ταπ' εμου σοφα
δακρυα παρεξω' ταυτα γαρ δυναμειθα.

IX. 1221 s' köv.: ne kényszeríts a' föld
Alatt mi van, látnom, leányodat, oh *alyám!*
Első valék karodra kit vevél *alyám*.

Ismét két vers' végén nyomban egymás után ugyan azon szó két-szer, melly az eredetiben másképen van:

τα δ' ὑπο γης μη α' ιδειν αναγκασης
 πρωτη σ' εκαλεσα πατερα, και συ παιδ' εμε. stb. stb.

Mind ezek mellett a' fordítás' kinyomatását ohajtom; mellyet, több helyeiben az eredetivel összevetve, hünek találtam.

Cseke. Junius 20. 1837.

Kölcsey Ferencz.

C) Mint bíráló, a drámai pályázatoknál ötször (1834., 1835., 1836., 1837. és 1838.), a nyelvtudományi pályázatoknál pedig egyszer (1836.) vett részt.

8. Ily jelentése 1834-ben a következő:

*Vélemény a 100 arany díjra beküldött Vigjátékok felől.*¹

A tudományos Társaság olly művnek rendelt díjt, melly vagy remek, vagy ha nem az is, de, mint egész, figyelmet érdemel. A' beküldött tizenkét Vigjáték közt remek egy sincs, azt nyugodt lélekismérettel mondhatom, s mondásomat hosszasan mutogatni szükségesnek nem tartom. Mert valóságáról a' legelső tekintet mindenkit meg győzend. A' volna tehát csak kérdés: ha a' tizenkettő közt van é, melly mint egész, figyelmet érdemel?

Azt hiszem, figyelmet csak olly műv érdemelhet, melly ha nem remek is, vagy ha a' remektől épen nagy távolságban áll is: még is minden esetre a' középszerűn felül emelkedett. Mert ezerszer meg ezerszer el van mondva, a' mit Horátz olly jól fejezett ki:

mediocribus esse poëtis

Non homines, non di, non concessere columnae.

Ha talán valaki literaturánk állásához képestt több engedékenységet várna íróinkhoz, mint különben érdemelnének: az ő jó szivűségét sem lehetne máskép kielégíteni; hanem ha az ítélet alá' vett művben a' lehetőségig sok pontot veszünk fel; 's megelégszünk vele, ha csak egy pontban is a' középszerűt felülmulta.

Igy gondolkozva a' pályamunkákban négyre fordítám gondjaimat.

1. Ha van e' bennök a' német nyelven úgy nevezett *Handlungra* nézve több elérve, mint eddig megjelent színjátékainkban?

2. Leng e' rajtok keresztül azon szellem, mit Jul. Caesar *vis comica* névvel nevezett?

3. Charaktert jól rajzolnak e'?

4. A' nyelven philologi tudomány 's művészi kéz látszik e'?

E' négy pont közül jó vigjátékban egyik sem lehet távol; de én azt hittem, hogy körülményinkhez képestt, még most figyelmet érdemlő nyereség lenne, ha valamely darabban, a' négyből csak egy is feltaláltatnék; 's ugyan azért nem csak összesen de külön is keresem azokat mindegyikben.

¹ Főtitkári iratok 1834. év 17. sz.

Fájdalommal vallom meg, miképen keresetem nem vala sikeres. Az a' szó *Handlung* valamint szótárainkban, úgy színjátékainkban is mindeddig idegen; 's a' nyelv, mi az írónak legelső, elkerülhetlen szükségé, valamint írónk nagyobb részében, ugy a' kérdéses pályamunkákban is legkevésbe látszik tekintetben vettnek lenni. Charakter rajzolatra studium fordítva egyikben sem látszik; a' komikai szellem pedig csak egyesén, s zavarosan tűnik fel. —

- Az 1 (szivlepkék)
- 2 (vén szerelmes)
- 3 (a' csalán)
- 7 (fősvény többet költ)
- 11 (Dorottyá)

olly irományok, millyeneket a' tudom. Társaságnak beküldeni bűnnek tartok. Ezek a' leg aljasabb nem tudom mik; 's rólok itéletet mondani a' Társaságnak méltósága alatt van. Kétkedni lehet: ha az illyenek együgyűségből, vágy csúfságból nyujtatnak e' be? A' csalán című nemcsak tudatlan, de épen oly nyelven iratott, millyet a' magyarul félig tanult beszéll; 's inkább bizom az író' agyához, mint sem azt hinném, hogy nyomorult nyelvét jónak tartotta; 's készebb vagyok őt a' Társasággal üzni akart gyalázatos tréfa gyanújába venni.

A' többi munkák közül az 5 (Rózsavár) azon nemhez tartozik, mi a' német színen *Schauspiel* czimtet hord. Az egész nem egyéb jambusokba szedett érdektelen dialogoknál *handlung* és *charakterek* nélkül, eposi menetellel és kifejléssel. — *Handlung*ról, ugy látszik az írónak ismerete sem volt; karaktert akart rajzolni, de czélt nem ért. Nyelve nincsen épen gond nélkül; de mégsem hibátlan, nem is genialis. Nem hiszem, hogy nézőszínen legkisebb érdeket is gerjeszthetne; hanem ha holmi nézni valókkal, ütközetekkel, katonai evolutiokkal, török lovagokkal, 's több e' félékkel ki ékesítve a' karzatokra gyűlt nép' szeméit látványokkal gyönyörködtető valamivé tétetnék; a' mi kevés hozzá adással meg történhető lenne.

- A' 4 (100 ar. egy vígjátékért)
- 6 (szerelemföltő)
- 8 (Éva asszony unokája)
- 9 (Falusi lakadalom)
- 10 (szerelem hatalma)
- 12 (Képszobor)

nem olly megvetni való, mint a' felül említett 1. 2. 3. 7. 11.; de semmi esetre nem olyanok, hogy közülök jutalomra méltót lehetne választani. *Handlung* és nyelv' tekintetében a' mit előbb mondtam, az mind a' 12 darabra egy formán illik. Charakter rajzolat mindenütt igen ingadozó; 's én egyetlen egy karaktert sem leltem egyikben is, mellyre a' 'személy' másodsori előjöttekor ismét rá ismerhettem volna. Mert bizonyos személyek' szájába adott állandó szójárások, valamint komikai ugy karakter rajzolásai szempontból igen szerencsétlen surrogatumot csinálnak.

Nem vélném, hogy mindezeket minden darabban külön kellene mutogatnom. Nincs rosszabb munka, mint a' felett tartani vizsgálatot a' mi nincs. 'S mire fogna vezetni, ha az előttem levő darabokon egyenként mennék végig; 's scenáról scenára kellene nyomoznom, hogy egyikben mint másikban handlung nincs, charakterrajz nincs, művészi nyelv nincs? Ez a' szó *nincs* olly átkozottul ki merítő, hogy legfelebb sem lehet hozzá többet adni, mint pro super abundanti ezt: *egy csep sincs*.

A' komikai szellemet a' mi nézi a' 8dik játék első scenájában az *Eva unokájával* történt tévedés nincs komikai erő nélkül, de fájdalom, hogy e' kezdetből igen kevés nevettséges lön később ki vonva. A' 4'ikben leg több komikum fekszik a' többi közt. Kár hogy az egész caricaturává tétetett; 's számos mechanikai elméskedéssel (pl. a' felebb említett szójárásokkal) meg terheltetett; 's általában telyes össze függés nélkül és gondatlanul iratott. A' 12 (Képszobor) néhány scenákkal bir, mellyekből sok nevettségest lehetett volna ki vonni. A' 10 (szerelem' hatalma) vígjátékban az úgynevezett *fabula* a leg rendesebben van szöve; de a' kivitel inkább csak vázolat; a' situatiokból nincs anyi nevettséges kifejtvé, mint lehetett volna; a' végezet pedig nyomorult. —

Engedelmeért könyörgök, ha ítéletemet csak illy közönségesen mondom ki; 's egyenkénti fejtegetésbe nem ereszkedtem; 12 vígjátékot egyenként ki fejteni mostani helyzetemben lehetetlenség; de illyen 12 vígjáték' ki fejtegetését a' maga idejét becsülő embertől kivánni nem is lehet. Mert időt csak a' jó érdemel; a' *középszerű* és a *rossz* csak elvetni való.

Mindezekből nem következtethetek mást, mint azt, hogy a' tudom. Társaságnak ez idén dijt érdemlő vígjáték egy sem nyujtatott be. —

Költ Pozsonyban Octoberbe 17d napján

1834d. eszt.

Kölcsey Ferencz
Rendes tag.

Véleményemet mai napon ismét végig nézvén, nem találtam okot, azt megváltoztatni. 'S ha már most az a' kérdés: ha az így megítélt vígjátékok közül, valamelyiket *tiszteletdíj* mellett még is kiadásra méltónak lenni vélem-e? Természetesen felelnem kell: nem! A' szépművészet' minden ágaiban, akar kezdő, akar előhaladt literatúrában, a' *középszerűség* bűn; 's minekutána a' 12 vígjáték közt közép-szerűn felül egyet sem találtam: kénytelen vagyok arra szavazni, hogy a' T. Társaságnak azok' kiadásába avatkoznia nem tanácsos. A' talentos író t elnyomni, 's a' talentom nélkülít neki bátorítani egyformán veszélyes.

Pozsony Novemb 4d. 1834.

Kölcsey Ferencz
Rendes tag.

Az Akadémia (1834 ugy 47 b) p.) a bizottság többségének (Bajza, Vörösmarty, Schedel) véleményét fogadta el s ennek értelmében

a jutalmat nem adta ki, de a *Falusi lakodalom* cz. vígjátékot (Jakab István művét) elfogadta kinyomatásra, az *Éva asszony unokája* cz. vígjátékot (Kovács Pál művét) dicséretben részesítette.

9. Vélemény a' pályára küldött XIX tragoedia felett.¹

Midőn a' magyar tudom. Társaság' igazgatóji az évenkénti száz aranyat a' legjobb dráma' jutalmául alapították: bizonyosan egészen más szellemben tették azt, mint valami Orosz országban, bizonyos népünnepek alkalmával halomba rakott étkek, 's csöveken lecsorgatott italok kitétetni szoktak. Ez étkek és italok a' legalsóbb néposztály' számára adatnak; 's igen természetes, ha csak ennek tagjai rohannak reájok: de az évenkénti száz arany, mint valami érdemkoszorú, csak magokat érző, mívelt-lelkű, 's megkívántatott tehetségű írókért gondoltatott ki; 's az alapítók' szép gondolatjaként, csak ilyeneknek is kellene azért versenyre szállani. Valóban alacsony állását mutatja literatúránknak, hogy íróink a' kitűzött száz aranyat, nem annyira költői zseni' és studium' koronázására szánt *pályalombnak*: mint napszámra véghezvitt irkálás által elnyerhető *fizetésnek* látszanak tekinteni. Mert különben lehetséges volna-e, hogy emberek, kik sem nem poeták, sem nem készült írók, a' poesis' legnehezebb mezején, mint pályázók megjelenni mernek? Mit kellene mondanunk, ha a' pesti lóversenyen, az ország' legelső istállóiban nevelt nemes állatok helyett, törpén nőtt, és sajkahuzásban kicsigázott gabanczok állíttatnának fel? Bizonyosan azt, hogy a gabanczok gazdájának sem a' versenyről, sem lónevelésről képzeletei még nincsenek; 's ha az ország illy gazdákból állana, a' billikomokat jobb lenne el sem készíttetni, mint ilyenek' számára kitenni. Mert nem az a' kérdés: ennyi meg ennyi hajóvonó négy lábú állat közt, korbács és sarkantyú után, melyik üget a' többinél gyorsabban? hanem ez: vannak-e lovaik, pályát futni érdemesek? az az, vannak-e erős, győzős, sebes, és mindenek felett látni méltó szép lovaik, hogy a' néző kijövetelét a' pályatérre meg ne bánja?

Második éve, hogy a' tek. Társaság' parancsára, drámai műveket bírálók. Mind két évi tapasztalásom azt bizonyítja, hogy versenyzőink — parányi kivétellel — a' verseny' célját, 's a' versenyalapítás' szellemét még távolról sem látszanak érteni. 'S ez az oka, hogy a' beküldött dolgozások' legnagyobb része olly képtelen valami, minek megbíráására a' kritikának mértéke 's megnevezésére a' poetikának műszava nincsen. Mert hogy beszélgetésben előadott történetecske még nem dráma: azt minden tudhatja, csak az nem, ki így írt munkáját mindjárt drámának gondolja. Sőt az is közönségesen tudva van, hogy maga a' beszélgetés sem érdemi meg ezt a' nevet, csak azért, mert egyszer Titus, másszor Caius van a' sor fölébe írva. A' Plato' és Cicero' dialogjaik közt is nagy a' különbség: annyival nagyobb a' Shakespear' és a' mi versenyzőink' dialogjaik közt. Szóval, úgy látszik, hogy nálunk a' művészet legelső ingredientái is még ismeretlenek, legalább az írók hasonlatlanul nagyobb része előtt.

VISZOTA GYULA.

¹ Főtitkári iratok 1835. év 88. sz.